

Франко Іван Якович

Біографія (2)

(1856-1916)

письменник, вчений, перекладач, філософ, громадський діяч

Народився 27 серпня 1856 р. в селі Нагуєвичі (нині с. Івана Франка) Львівської області. Після Дрогобицької гімназії вступив до Львівського університету. Через 16 років закінчує Чернівецький університет. У 1893 р. захистив у Відні докторську дисертацію. Організатор видань "Громадський друг", "Дзвін", "Молот". Його друкована спадщина сягає 50 томів "Зібрання творів". Відомий визначними творами політичної лірики: "Гімн", "Каменярі", "Товаришам із тюрми". У збірнику "Зів'яле листя", "Мій ізмарагд" переважають мотиви філософської та інтимної лірики. Автор поем "Панські жарти", "Смерть Каїна", "Похорон", "Іван Вишенський", "Мойсей", оповідань "бориславського циклу", повістей "Борислав сміється", "Захар Беркут", "Для домашнього вогнища", "Перехресні стежки" та ін. Написав драматичні твори "Сон князя Святослава", "Кам'яна душа", "Украдене щастя" та ін. Автор праць з історії та теорії літератури, перекладач творів з російської, польської, чеської, сербської, хорватської, німецької, англійської, французької, старогрецької, римської, арабської, асиро-вавилонської та інших мов. Твори І.Франка перекладено багатьма мовами світу. Окремі поезії покладено на музику, деякі прозові твори екранізовано й інсценізовано. Помер І.Франко 28 травня 1916 року. Коли ми думаємо про Івана Франка, в нашій уяві постає перш за все титан думки і праці, людина, в якій дух і тіло рве до бою заради поступу і щастя людського, українець, корені якого сягають глибини народного життя і переходять у дерево, квіт якого величний, щедрий, добрий. Той корінь бере початок з батьківської хати. Батько Яків — відомий на всю округу коваль, невтомна у праці мати Марія. В такій сім'ї найперше привчали до праці, поваги до людей. І, звичайно ж, хотіли, щоб дитина вчилася на радість батькам, на добро людям. З шести років хлопець навчається в початковій школі в сусідньому селі Ясениця-Сільна, пізніше у Дрогобицькій нормальній школі отців— василіан, а ще через деякий час — у Дрогобицькій гімназії. Михайло Коцюбинський у нарисі про Івана Франка зазначає, що здібна дитина в сільській школі навчилася читати українською, польською і німецькою мовами. Сміялися з Франка в німецькій школі при монастирі. Але "минув рік, настав екзамен — і малий Франко здивував усіх: він опинився першим учеником". 1865 року помер батько. В дім прийшов вітчим Гринь Гаврилик, ріпник. На шістнадцятому році Франко залишився круглим сиротою — померла мама. Дорога ж до знань не зупинилася. Під час навчання в гімназії Франко читає твори Гете, Лессінга, Шіллера, Расіна, Корнеля та ін., писані німецькою та французькою в оригіналі. Береться й сам за літературну працю. Перший вірш — "Великдень 1871 року" — присвятив батькові. Перекладає твори Гомера, Софокла, Горація, Гейне, а також "Слово о полку Ігоревім", "Краледворський рукопис" В.Ганки. В гімназії Іван Франко обстоює думку, що основою

української літературної мови повинна бути мова народна. Після Дрогобича юнак їде у Львів, вступає до університету. Багато пише, стає найвпливовішою постаттю в редакції журналу "Друг", знайомиться з М.Павликом і І.Белеєм. Івана Франка цікавить також філософія, політична економія, соціологія. 1877 року Іван Франко переживає перший арешт. Перед цим поліція зробила обшук на квартирі, виявивши революційну літературу. Франка звинувачують у належності до таємної соціалістичної організації. "Протягом дев'яти місяців, — писав він, — проведених у тюрмі, сидів я переважно у великій камері, де перебувало 18—28 злочинців, де зимою ніколи вікно не зачинялося і де я, слабкий на груди, з бідною допомогою привілею спати під вікном... але зате прокидався майже завжди з повним снігу волоссям на голові". Широта політичних і літературних уподобань викликала неоднозначну реакцію у громадськості. Реакційні кола Галичини доходили навіть до ігнорування його творчості. Зокрема, в "Зорі" відмовилися друкувати оповідання "Муляр", оскільки мулярі "найгірші п'яниці" і не варті уваги. Відстоювання власних позицій позначалося й на матеріальних статках. Був час, коли письменник зовсім не мав коштів на проживання і змушений був мешкати у робітника Данилюка. У квітні 1881 року Франко їде в село Нагуєвичі. Крім літературної праці, виконував і щоденну селянську роботу. Великі надії на здійснення політичних і літературних намірів покладав Франко на Київ, куди він прибув наприкінці лютого 1885 року. Зустрічі з О.Кониським і В.Антоновичем не виправдали сподівань щодо видання газети. Теплий спогад залишили зустрічі з родинами Лисенків, Старицьких і Косачів. Приїхавши в Київ наступного року, Франко одружується з Ольгою Хорунжинською. 1892 року Франко виїжджає до Відня, щоб закінчити докторську дисертацію "Про Варлаама і Йоасафа та притчу про однорожця". Через рік відбувся захист, Франко здобув ступінь доктора філософських наук. 1894 року трапилася нагода посісти професорську посаду кафедри історії української літератури і мо-ви Львівського університету. Хоч пробна лекція і мала успіх, однак лідери народовців, "москвофілів", польсько-шляхетські шовіністи вдалися до наклепів і провокацій, щоб не допустити Франка до професорства. Кандидатуру письменника було забалотовано. Це не могло не засмутити Франка, але й не зупинило його подальшого духовного поступу, яким би важким він не був. Не вистачало хіба що фізичних сил. У 1897 році Франко від перевтоми захворів. Подальші роки також були не з легких. "Сильна, уперта натура, яка цілою вийшла з життєвого бою, — писав про зустріч з І.Франком у 1905 році Михайло Коцюбинський. — В своїй убогій хаті сидів він за столом босий і плів рибацькі сіті, як бідний апостол. Плів сіті й писав поему "Мойсей". Не знаю, чи попалася риба у його сіті, але душу мою він полонив своєю поемою". 1908 року Франко знов переживає хворобу. Велика перевтома призвела до нервових розладів, контрактури обох рук і пальців. Вийти з цього стану допомогло лікування в Хорватії, на берегах Адріатичного моря. Початок першої світової війни застав родину Франка в трагічному становищі. Хвора дружина перебувала в лікарні, сини — в армії. Позбавлений засобів до існування, письменник мешкав у домі шкільного товариша. Невдовзі захворів, але й, перебуваючи в такому стані, не випускав пера з рук. Помер І.Франко 27 травня 1916 р., поховано

його 31 травня на Личаківському кладовищі у Львові. Радянське літературознавство розглядало творчість письменника з позицій соціалістичного реалізму, уникало оцінок його поглядів щодо суверенності України. У той час ніхто інший, як Франко, писав: "Все, що йде поза рами нації, се або фарисейство людей, що інтернаціональними ідеалами раді би прикрити свої змагання до панування одної нації над другою, або хворобливий сентименталізм фанатів, що раді би широкими і вселюдськими фразами покрити своє духовне відчуження від рідної нації". І донині актуальні його слова про те, що "ми мусимо навчитися чути себе українцями — не галицькими, не буковинськими українцями, а українцями без офіціальних кордонів".